

Увага!

Якість зображень погіршена з метою захисту від копіювання

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Загальна характеристика злочину "Одержання хабара" (ст. 368).....	5
1.1. Загальна характеристика посадових злочинів	5
1.2. Визначення поняття хабарництва в кримінальному праві України	11
Розділ 2. Юридичний аналіз злочину "одержання хабара".....	17
2.1. Об'єкт злочину.....	17
2.2. Об'єктивна сторона злочину	19
2.3. Суб'єкт злочину	23
2.4. Суб'єктивна сторона злочину.....	25
2.5. Кваліфіковані види злочину.....	27
Висновки.....	34
Задача 1	36
Задача 2.....	38
Література.....	40

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Відповідно до ст. 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Ці положення Конституції поширюються на всіх без винятку службових осіб, незалежно від того, чи виконують вони свої службові обов'язки у державному чи громадському апараті, в органах місцевого самоврядування або на окремих підприємствах, в установах і організаціях. Не має також значення службове становище особи (звання, ранг, чин, кваліфікаційний клас), відомча приналежність органу, характер і сфера його діяльності, обсяг повноважень або форма власності, на підставі якої створені та функціонують підприємства, установи і організації. Виконання службовими особами своїх службових функцій у порядку, передбаченому законом та іншими нормативними актами, забезпечує нормальну діяльність державного і громадського апаратів, а також апарату управління підприємств, установ та організацій.

Держава здійснює свої зовнішні та внутрішні функції через органи державного управління, ефективна діяльність, яких є запорукою забезпечення потреб громадянського суспільства. У зв'язку з цим велику суспільну небезпеку становлять злочини у сфері службової діяльності. Серед них, хабарництво є однією з найбільш небезпечних форм корисливого зловживання владою чи службовим становищем. Це негативне явище перебуває в антагоністичному протиріччі з певними критеріями, установками, соціальними та етичними цінностями нашого суспільства. Хабарництво, особливо його кваліфіковані форми, підриває демократичні інститути нашої держави, їх авторитет, дезорганізує нормальну роботу органів влади, дискредитує діяльність, негативно впливає на їх моральний стан і суспільство в цілому, затримує процесам реформування економіки та становлення української державності.

Це явище підриває авторитет державного апарату, породжує уявлення стосовно можливості досягнення бажаного шляхом підкупу службових (посадових) осіб в результаті чого порушуються права і законні інтереси громадян, підриваються гарантії реалізації конституційних прав.

Небезпечність хабарництва полягає і в тому, що воно не рідко поєднується і з іншими злочинами, зокрема, з привласненням, розтратою або заволодінням майна через зловживання службовим становищем, вилугою, службовим підробленням [28: 154-161].

Актуальність теми курсової роботи полягає в тому, що протягом останніх років боротьба з хабарництвом стала одним з головних напрямів діяльності правоохоронних органів та інших органів державної влади, і без належної теоретичної розробки даної проблематики така діяльність буде малоефективною.

Об'єктом дослідження курсової роботи є законодавство України, що регулює суспільні відносини щодо кримінальної відповідальності.

Предмет дослідження – кримінально-правова характеристика злочину "Одержання хабара" ст. 368.

Метою курсової роботи є дослідження кримінальної відповідальності за хабарництво.

Для досягнення поставленої мети необхідно було вирішити такі основні завдання курсової роботи:

- 1) розглянути предмет злочину;
- 2) з'ясувати особливості об'єктивної сторони злочину;
- 3) встановити ознаки суб'єктивної сторони злочину;
- 4) розкрити зміст кваліфікуючих ознак злочину тощо.

При проведенні дослідження були використані наступні наукові методи: діалектичний; порівняльно-правовий; юридичний (догматичний); системно-структурний; статистичний метод.

РОЗДІЛ І. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНУ "ОДЕРЖАННЯ ХАБАРА" (СТ. 368)

1.1. Загальна характеристика посадових злочинів

Посадовими називаються злочини, що вчинюються посадовими особами з використанням наданих їм законом прав і повноважень, на шкоду інтересам служби, або невиконання чи ненадлежа́нє виконання ними своїх посадових обов'язків.

Всі посадові злочини посягають на державне чи громадське управління як певну систему суспільних відносин. Безпосередніми об'єктами цих злочинів можуть бути поруч з державним чи громадським управлінням, також відносно власності, система господарювання, особа, громадська безпека та деякі інші важливі суспільні цінності, блага.

Залежно від конкретних особливостей окремих посадових злочинів і їх законодавчої конструкції всі вони віднесені за ознаками безпосереднього об'єкта посягання до різних розділів Особливої частини Кримінального кодексу. У чинному Кримінальному кодексі України посадовими є злочини, передбачені статтями 158, 159, 160, 172, 173, 207, 210, 211, 236, 238, 244, 272, 273, 285, 364-368, 371-375 КК України. Частково посадовими можна назвати злочини, передбачені ст. 271, 272-275, 287, 334, 340 КК України. Ці останні злочини характерні тим, що у певній кількості вони вчинюються і посадовими особами з використанням своїх посадових повноважень або з невиконанням чи ненадлежа́ним виконанням посадовими особами своїх посадових обов'язків.

Головним у визначенні посадових злочинів є ознака суб'єкта – посадової особи. Відповідно до закону (ст. 364 КК України) посадовими визнаються особи, які постійно чи тимчасово виконують функції представників влади, а також обіймають постійно чи тимчасово на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форм власності посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських обов'язків, або виконують такі обов'язки за спеціальним повноваженням [15].

Певне суспільне небезпечне діяння може бути визнане посадовим злочином і кваліфікуватися за відповідною статтею Кримінального кодексу лише у тому випадку, якщо воно вчинене посадовою особою, тобто особою, яка була наділена

повноваженнями представника влади або яка виконувала обов'язки, пов'язані з організаційно-розпорядчими або адміністративно-господарськими функціями. Якщо на певну особу в установленому порядку такі обов'язки покладені не були, то ця особа не може бути відповідальною за посадові злочини. Пленум Верховного Суду України роз'яснив, що до представників влади належать працівники державних органів і установ, які наділені правом у межах своєї компетенції пред'являти вимоги, а також приймати рішення, обов'язкові для виконання фізичними та юридичними особами незалежно від їх відомчої належності чи підлеглості.

Організаційно-розпорядчі обов'язки – це функції до здійснення керівництва галуззю промисловості, трудовим колективом, ділянкою роботи, виробничою діяльністю окремих працівників на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форм власності. Такі функції, зокрема, виконують керівники міністерств, відомств, державних, колективних чи приватних підприємств, державних, колективних чи приватних установ і організацій, їх заступники, керівники структурних підрозділів (начальники цехів, завідувачі відділами, лабораторіями, кафедрами, їх заступники тощо), керівники ділянками робіт (майстри, виконробы, бригадири і т. п.).

Адміністративно-господарські обов'язки – це повноваження по управлінню чи розпорядженню державним, колективним чи приватним майном (установлення порядку його зберігання, переробки, реалізації, забезпечення контролю за цими операціями тощо). Такі повноваження у тому чи іншому обсязі є у начальників планово-господарських, постачальних, фінансових відділів і служб, їх заступників, завідувачих складами, магізинами, майстернями, ательє, їх заступників, керівників відділів цих підприємств, відомчих ревизорів і контролерів тощо.

Особа є посадовою не тільки тоді, коли вона виконує відповідні функції чи обов'язки постійно, але й тоді, коли вона їх виконує тимчасово або за спеціальним повноваженням за умови, що ці обов'язки чи повноваження покладені на неї у встановленому законом порядку правомочним органом або посадовою особою.

Згідно з пунктом 2 примітки до ст. 364 КК посадовими діями визнаються також іноземці і особи без громадянства які виконують обов'язки посадової особи, зазначені у пункті 1 примітки до ст. 364 КК.

Посадовими можуть бути визнані лише ті особи, коло повноважень яких визначено у пункті 1 примітки до ч. 1 ст. 364 КК України, за умови, що такими повноваженнями вони були наділені в установленому порядку (призначені чи обрані на посаду) або вони виконували певні обов'язки за спеціальним розпорядженням, вказівкою відповідних органів або осіб. Не можуть бути визнані посадовими особи, які видавали себе за осіб, наділених певними адміністративно-владними повноваженнями, або самовільно присвоїли собі певні звання чи повноваження. Дії таких осіб, що видавали себе за посадових, пов'язані із заплідненням злочинної шкоди громадянам або державі, кваліфікуються як шахрайство за ст. 190 КК України або за ст. 353 КК України як самовільне присвоєння влади або звання посадової особи.

Згідно із законодавчим визначенням були визнані посадовими особами: механік комбінату комунальних підприємств, наглядач кладовища, інспектор оперативної частини ВТУ, черговий помічник спецкомендатури РВВС, ієрархії. Для визнання особи посадовою не має значення, постійно чи тимчасово вона обіймала певну посаду, була призначена на цю посаду чи обрана, працювала за платню чи безоплатно. Посадовими визнаються також особи, які виконують посадові обов'язки на громадських засадах. Посадовою особою визнаються і керівники, наприклад, самодіяльної туристської групи за умови, що вони були затверджені керівниками походу відповідною організацією (установою), яка проводить такий похід чи мандрівку [26].

Не визнаються посадовими особи, які виконують у державних або громадських організаціях, установах чи на підприємствах не організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські функції, а функції виробничо-професійні або тільки професійні (лікарі, вчителі, адвокати та ін.). При цьому для кваліфікації діяння вирішальне значення має не найменування посади чи установи (організації), а характер обов'язків, які виконує певна особа. Тому для правильної кваліфікації посадового злочину завжди необхідно чітко визначити правовий статус приглядуваної до відштовхуваності особи, коло її посадових повноважень і характер покладених на неї обов'язків.

Лікар, який отримує від хворого винагороду за виконання своїх професійних обов'язків, а не за виконання функцій посадової особи, не може бути

визнаний суб'єктом посадового злочину. Безпідставно, наприклад, був засуджений за ч. 2 ст. 368 КК України С., який працював завідуючим хірургічним відділенням районної лікарні і неодноразово одержував від оперованих ним хворих винагороду за якісне проведення операцій і за післяопераційний догляд.

Судова колегія Верховного Суду України, розглянувши справу, вказала, що С. отримувая винагороду не за виконання функцій посадової особи, а за належне виконання ним професійних обов'язків. На цій підставі судова колегія Верховного Суду України постановлені судові рішення щодо С. скасувала і справу провадженням зкрили за відсутністю в його діях складу злочину [26, 163].

Необгрунтовано були визнані посадовими особами: приймально-здавальник багажу на залізничній станції [26, 214], фельдшер наркологічного кабінету поліклініки районної лікарні, провідник залізничного вагону, оскільки особи, що обіймають такі посади, не наділені організаційно-розпорядчими або адміністративно-господарськими повноваженнями і фактично таких функцій не виконують.

Характерна особливість посадових злочинів полягає в тому, що вони завжди проявляються як спосіб використання наданих особі за посадою повноважень для виконання нею покладених на неї обов'язків. Посадова особа може бути відповідальною лише в межах наданих їй прав і покладених на неї обов'язків.

Будь-яке інше суспільне небезпечне діяння, не пов'язане з виконанням особою своїх посадових обов'язків або з використанням наданих їй повноважень, не може кваліфікуватися як посадовий злочин.

Пленум Верховного Суду України роз'яснив, що діяння може кваліфікуватися як посадовий злочин лише у випадках, коли дії вищої особи були зумовлені її службовим становищем і перебували у зв'язку зі службовими повноваженнями цієї особи. Такі діяння, які не пов'язані з використанням особою своїх посадових повноважень, кваліфікуються як злочини проти особи, проти власності, громадського порядку (ст. 121, 122-125, 191 КК України). Зокрема, згідно із законом за ст. 354 КК України, кваліфікуються дії осіб, які не є посадовими, хоча ці особи працюють у державних або громадських організаціях, установах чи підприємствах торгівлі, транспорту, медицини і таких інших, що обслуговують населення.

Разом з тим і дії осіб, які не є посадовими, кваліфікуються за ст. 354 КК України лише у тому випадку, коли ці особи одержують незаконну винагороду способом вимагання за виконання своїх безпосередніх службових обов'язків, пов'язаних з обслуговуванням населення. Якщо ж ці особи одержують винагороду із застосуванням і внаслідок обману, то їх дії кваліфікуються за ст. 190 КК України як шахрайство.

Особливістю посадових злочинів полягає і в тому, що суспільно-громадська сфера їх вчинення не має обмежень. Аналіз слідчо-судової практики та керівних постанов Пленуму Верховного Суду України свідчить, що посадові злочини вчинюються у всіх сферах господарської, культурної, громадської діяльності. Пленум Верховного Суду України у своїх керівних роз'ясненнях вказав, що повинні кваліфікуватися як посадові злочини:

1) дії службових осіб виправно-трудових установ, які пов'язані з незаконною передачею засудженим заборонених предметів, за наявності необхідних ознак складу злочину залежають від обставин справи можуть кваліфікуватися за ст. 364 КК України;

2) дії працівників контрольно-ревізійного апарату, а також інших службових осіб, які з корисливою чи іншою особистою заінтересованістю умисно приховують розкрадання і встачі, кваліфікуються як зловживання службовим становищем, а якщо такі дії були пов'язані зі співучастю в розкраданні або в хабарництві – за сукупністю ст. 365 КК України та розкрадання або хабарництво;

3) шахрайство, вчинене посадовою особою, якщо вона з метою обману чи зловживанням довірям зловживала владою або посадовим становищем, кваліфікується за сукупністю злочинів, передбачених відповідними частинами ст. 190 і ст. 364 КК України;

4) дії посадових осіб, які допустили внаслідок зловживання владою чи посадовим становищем або халатності введення в експлуатацію нових і реконструйованих підприємств, цехів, агрегатів, комунальних та інших об'єктів без очисних споруд, коли при цьому заподіяно істотну шкоду державним чи громадським інтересам, кваліфікуються за ст. 367 КК України, а при забрудненні водою чи атмосферного повітря і за ст. 241 або ст. 242 КК України [15].

Притягнення до кримінальної відповідальності за посадовий злочин (як і за будь-який інший) вимагає повного і всебічного дослідження всіх обставин вчинення злочину, встановлення всіх ознак складу злочину. Пленум Верховного Суду України вимагає, щоб у справах про посадові злочини були глибоко досліджені обставини справи про перевищення влади чи посадових повноважень, забезпечені повнота, всебічність і об'єктивність попереднього слідства, щоб вирок ґрунтувався на доказах, ретельно перевірених у ході судового розгляду. При цьому необхідно з'ясувати всі фактичні обставини, у тому числі посадове становище і коло повноважень особи, обвинуваченої у вчиненні посадового злочину, її поведінку до вчинення злочину, мотив, мету і характер вчинених дій, їх зв'язок з посадовим становищем притягнутої до відповідальності особи та наслідки, що настали. До кримінальної справи мають додаватися копії положень, інструкцій та інших документів, що розкривають характер повноважень посадової особи. Але ці вимоги Пленуму Верховного Суду виконуються не завжди. Необґрунтовано були засуджені, наприклад, за ч. 1 ст. 364 КК України Р. Вона була визнана винною в тому, що, працюючи начальником райсількомунгоспу, фіктивно оформила Г. на роботу сторожем і одержала через його дружину 439 грн. 95 коп. нарахованої заробітної плати, які використала на виробничі потреби, закупивши різне обладнання та інвентар для райсількомунгоспу. Ці дії Р. суд кваліфікував як зловживання службовим становищем із заповіданням державним інтересам істотної шкоди. Президія обласного суду, розглянувши справу, визнала таку кваліфікацію для Р. необґрунтованою і вказала на те, що Р. використала нараховані Г. гроші на виробничі потреби. З акту інвентаризації видно, що в райсількомунгоспі придбаве Р. обладнання є. Отже, фіктивно оформивши на роботу Г. і використавши нараховану йому заробітну плату для придбання обладнання, Р. не мала корисливої мети або іншої особистої заінтересованості. Таким чином, – зазначили президія, – засудження Р. за ч. 1 ст. 364 КК України є необґрунтованим через відсутність у її діях передбаченого цієї нормою складу злочину [26]. На цій підставі президія обласного суду вирок щодо Р. скасувала із закриттям провадження у справі.

1.2. Визначення поняття хабарництва в кримінальному праві України

Питання хабарництва піднімалось в роботах вчених як радянської доби, так і в сучасних наукових дослідженнях. Так, до 1991 року, проблематикою хабарництва активно займалися Б.В. Волженкін, А.Н. Волобуєв, П.І. Гришасв, А. І. Гуров, Н.Д. Дурманов, Б.В. Здравомислов, М.П. Карпушин, О.Х. Качмазов, Н.П. Кучерявий, В.Д. Меньшагин, А.А. Понтковскій, О.Я. Светлов, В.М. Чхиквадзе, та ін.

Серед сучасних (з 1991 року) розробок науковців, варто відмітити роботи О.Ф. Гли, О.М. Джужи, О.О. Дудорова, А. П. Закалюка, М.І. Камлика, В.В. Коваленка, О.Є. Користіна, М.І. Мельника, В.П. Таранухи, І.В. Тарасюк, М.І. Хавронюка, В.І. Шахуна.

Так, зокрема, А.Н. Трайнін вважав, що визначення хабарництва міститься у понятті одержання хабара, яке міститься в ст. 117 КК РСФСР 1926 року. Водночас, давання хабара А.Н. Трайнін відносив до особливої форми співучасті у хабарництві [23, 47].

Н.П. Кучерявий вважав одержання хабара, давання хабара і посередництво у хабарництві особливою формою скоєння одного і того ж злочину [20, 41].

Крім таких підходів у науковій літературі можна виділити і більш глибокий та диференційований аналіз поняття хабарництва. Так Б.В. Здравомислов, з цього приводу зазначав, що у визначенні поняття хабарництва необхідно виділяти два підходи: вузький та широкий. У вузькому значенні поняття хабарництва визначається таким складом злочину як одержання хабара, а в широкому – трьома складами злочинів: одержання хабара, давання хабара та посередництво у хабарництві [11, 124].

Н.Д. Дурманов запропонував окремий підхід щодо поняття хабарництва, яке охоплювало собою давання та одержання хабара. Він обґрунтовував, що "найбільш правильним буде розглядати одержання і давання хабара, як дві самостійних складів злочинів, а як один складений злочин".

Однак з такою позицією науковців в області кримінального права навряд чи можна погодитися.

Як зазначає О.Х. Качмазов, хоча між одержанням і дачею хабара існує тісний зв'язок, вони є самостійними складами злочинів, оскільки мають по

відношенню один до одного, особливі, притаманні тільки для них ознаки. Зокрема, один лише факт їх відмінності за суб'єктом не дає права розглядати ці склади як єдині злочини [12, 30].

Така позиція знаходить своє відображення в чинному Кримінальному кодексі України (далі КК), де законодавець виділяє в окремі статті відповідальність за одержання (ст. 368 КК) та давання хабара (ст. 369 КК), тим самим підкреслюючи самостійність вказаних складів злочину.

М.І. Мельник під хабарництвом розуміє одну з найбільш небезпечних форм корупції, що є використанням службовими особами в особистих або вузько групових інтересах службових повноважень, пов'язаних з ними авторитету та можливостей [21, 25]. Дане визначення є вдалим у тому сенсі, що воно вказує на безпосередній зв'язок між хабарництвом та корупцією, але з іншого боку не зазначається, які саме склади злочинів охоплюються цим поняттям. Варто частково погодитись із наступним визначенням М.І. Мельника, який обгрунтовано вважає, що хабарництво можна визначити як сукупність кримінально-караних діянь, вчинення яких безпосередньо пов'язано з даванням-одержанням хабара [21, 26]. Він також вказує на те, що хабарництво є родовим поняттям, яке охоплює три самостійних, але взаємопов'язаних складів злочину: одержання хабара, давання хабара, провокація хабара. Ці злочини пов'язані між собою спільністю об'єкта і предмета, змістом і характером злочинних дій.

Аналізуючи вказані визначення хабарництва, можна вказати на певні їх протиріччя. Так, М.І. Мельник вказує, що даним поняттям охоплюються такі злочини як давання та одержання хабара, а потім наголошує на тому, що до хабарництва, як до родового поняття, входить ще і провокація хабара.

Більш вдаюю є остання позиція, згідно з якою до поняття хабарництва, крім одержання та давання хабара, як окремих складів злочину, потрібно включити і провокацію хабара але як злочин, що приймає до даного поняття.

Поряд із думками науковців, доцільно розглянути етимологічне значення слова "хабарництво".

Термін "хабарництво" у Великому плумачному словнику сучасної української мови означає одержання хабарів службовою особою [5, 1337].

У роботі В.І. Далия "Толковый словарь живого великорусского языка"

поняття "хабарництва", визначається як "звичай брати хабарі" [8, 197].

В Словнику російської мови С.І. Ожегова під хабарництвом розуміється службовий злочин, який полягає в отриманні хабара [24, 73]. У даному випадку хабарництво визначається уже не як просто звичай, а як конкретний вид злочину, саме поняття хабарництва дещо конкретизовано, хоча не достатньо.

Ще одне поняття хабарництва, яке заслуговує на увагу, міститься в Радянському енциклопедичному словнику під редакцією Прохорова А.М., де воно визначається як отримання посадовою особою будь-яким способом і в будь-якій формі матеріальних цінностей чи надання йому матеріальних благ за скоєння (не скоєння) в інтересах особи, яка дає хабар дій, які входять до компетенції даної посадової особи [29, 216]. У даному визначенні хабарництва, окрім ознак, які були наведені у вищевказаних етимологічних поняттях, вказано також на спосіб скоєння даного злочину, предмет, та особу, яка дає хабар (хабародавець). Крім того, вказано, що службова (посадова) особа за одержання хабара вчиняє (не вчиняє) дії, які входять до її компетенції. Однак не можна не звернути уваги на те, що автором розглянуто поняття хабарництва, як таке, що включає в себе лише один склад злочину – одержання хабара.

Економічна енциклопедія містить наступне визначення поняття хабарництва-отримання службовою особою, а також давання їй хабара з метою одержання певних вигод протизаконним порядком. Кримінальний кодекс України визнає приймання чи давання хабара посадовим злочином, що карається позбавленням волі. Більша кара застосовується за вимагання хабара [10, 612].

Як видається, у даному визначенні, принаймні, не вистачає кількох складових елементів, а саме:

- спосіб давання хабара;
- предмет хабара;
- не вказується на те, що службова особа приймає хабар за виконання (невиконання) дії з використанням наданої їй влади чи службового становища;
- не зазначається, що за отримання хабара посадова особа може діяти як активно, тобто вчиняти дії, що входять до кола її повноважень, так і утриматись від вчинення таких дій (бездіяльність) в інтересах особи, що дає хабар.

В юридичній енциклопедії за редакцією Тихомирова М.Ю. поняття

хабарництва визначається так: (з англ. taking bribes draft) – отримання посадовою особою особисто, чи за допомогою посередника хабара у вигляді грошей, цінних паперів, іншого майна чи послуг майнового характеру за дії (бездіяльність) на користь хабародавця чи осіб, яких він представляє, якщо такі дії (бездіяльність) входять в службові повноваження посадової особи або якщо вона в силу службового становища може сприяти таким діям (бездіяльністю), а також давання хабара посадовій особі особисто чи через посередників [31, 67].

Погоджуючись в цілому, із даним визначенням, слід вказати на деякі його неузгодженості. Однією із форм співучасті у теорії кримінального права є пособництво у скоєнні злочину. Пособником є особа, яка порадами, вказівками, наданням засобів чи знарядь, або усуненням перешкод сприяла виникненню злочину іншими співучасниками, а також особа, яка заздалегідь обіцяла переховати злочинця, знаряддя чи засоби вчинення злочину, сліди злочину чи предмети, здобуті злочинним шляхом; придбати чи збути такі предмети, або іншим чином сприяти приховуванню злочину (ч. 5 ст. 27 КК України). Оскільки така норма закріплена в окремій статті Кримінального кодексу, недоречно вказувати у визначенні хабарництва, що службова особа може отримувати предмет хабара за допомогою посередника. Науково обґрунтованим у даному визначенні є положення, яке вказує, що посадова особа за отримання хабара може вчиняти (не вчиняти) дії які входять до кола її повноважень, а також в силу свого службового становища може сприяти таким діям (бездіяльністю). На це вказує Постанова Пленуму Верховного суду №5 від 26.04.2002 року "Про судову практику у справах про хабарництво"

Юридична енциклопедія за редакцією Ю.С. Шемшученка дає наступне визначення хабарництва, зазначаючи, що у кримінальному праві України це поняття, яке охоплює два види злочинів: одержання хабара та давання хабара. Хабар – це незаконна винагорода матеріального характеру, тобто предмет одержання і давання хабара має виключно матеріальний характер. Ним можуть бути майно (гроші, матеріальні цінності), право на майно (документи, які дають право на отримання майна, користування майном або право вимагати виконання зобов'язань тощо), будь-які дії майнового характеру (передача майнових вигод, відмова від них, відмова від прав на майно, безоплатне надання послуг майнового

характеру, санаторних чи туристичних путівок, проведення будівельних чи ремонтних робіт тощо). Послуги, пільги і переваги, які не мають матеріального змісту (позитивна характеристика чи виступ у пресі, надавання престижної роботи тощо), не можуть визнаватися предметом давання-одержання хабара. Залежно від моменту давання-одержання хабара виділяють хабар-підкуп і хабар-винагороду [34, 317].

Узагальнюючи існуючі в науці поняття щодо визначення хабарництва, можна умовно поділити їх на такі групи:

- у першій групі вчених акцент робиться на те, щодо поняття хабарництва входить лише один склад злочину – одержання хабара, а такий злочини як давання хабара є особливою формою еквіваленту або співучасті (А.Н.Трайнін, Н.П.Кучерявий, Б.В.Здравомислов);

- друга група вчених обґрунтовує позицію, що поняття хабарництва повинно включати у себе два склади злочинів: одержання та давання хабара. Наголошуючи при цьому що ці два склади злочинів повинні розглядатися не як самостійні, а як один складений (Н.Д. Дурманов, А.Н. Трайнін);

- у третій групі відсутня одна з вагомих ознак хабарництва. Мова йдеться про характер суспільно-небезпечного діяння при одержанні хабара, яке може виражатися як у формі активних дій так і бездіяльності.

При визначенні поняття хабарництва, варто погодитись з позиціями таких науковців як Б.В. Здравомислова та М.І. Мельник.

Так Б.В. Здравомислов, як було зазначено вище, вказує на те, що поняття хабарництва варто розглядати в широкому та вузькому значенні. У вузькому значенні поняття "хабарництво" визначається таким складом злочину як одержання хабара, а в широкому – трьома складами злочинів: одержання хабара, давання хабара та посередництво у хабарництві.

У чомусь схожій позиції притримується М.І. Мельник, зазначаючи при цьому, що хабарництво, спочатку повинне розглядатись як одне з форм проявів корупції, яка є значно ширшим поняттям і включає в себе хабарництво як таке. А потім згадує, що це сукупність кримінально-караних діянь, вчинення яких безпосередньо пов'язано з даванням-одержанням хабара.

Узагальнивши наведені вище підходи науковців щодо визначення поняття

хабарництва, беручи до уваги етимологічні значення даного слова, враховуючи всі важливі ознаки складів злочинів, що охоплюються хабарництвом, можна дати наступне визначення даного поняття: "хабарництво – це одна з форм проявів корупції, суспільно-небезпечне діяння, яке полягає у передаванні хабародавцем або посередником і одержанні службовою особою матеріальних цінностей, права на майно або вчинення дій майнового характеру на користь службової особи (третіх осіб) за виконання (невиконання) в інтересах хабародавця чи третіх осіб дій, зумовлених його службовим становищем і пов'язаних з його владними чи службовими повноваженнями". Водночас це цілком і повністю суб'єктивний погляд щодо визначення поняття "хабарництва", який не є бездискусійним та таким, який не потребує подальшого удосконалення.